

СТ А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Екатерина Салкова,
определена със Заповед № № РД-38-308/29.06.2023 г. на ректора на
Софийския университет „Св. Климент Охридски“ за член на научното
жури за публична защита на дисертационен труд за придобиване на
образователната и научна степен „доктор“
на

Елена Василева Вичева – докторант в задочна форма на обучение по
докторска програма „Наказателнопроцесуално право“, професионално
направление 3.6. Право, научна област „Социални, стопански и правни науки“,
на тема:

„ПРИСПОСОБЯВАНЕ НА НАКАЗАНИЕТО ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА ПРИ ПРЕДАВАНЕ НА ЛИЦА, ОСЪДЕНИ В ДЪРЖАВА-ЧЛЕНКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ”

1. Биографични данни за докторанта и данни за докторантурата

Елена Василева Вичева е завършила висше юридическо образование във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ през 2005 г. В периода 2005 – 2007 г. придобива ОКС „магистър“ по Европейско право в Университета „Юлий Максимилиан“, Вюрцбург (Германия). В периода от 28.01.2008 г. до 28.06.2012 г. работи последователно като младши и старши експерт в дирекция „Международно правно сътрудничество и европейски въпроси“, отдел „Международно сътрудничество и правна помощ по наказателни дела“ в Министерството на правосъдието на Република България. От 02.07.2012 г. е съдебен помощник в Наказателната колегия на Върховния касационен съд.

Елена Вичева е зачислена в докторантура (в задочна форма на обучение) по докторска програма „Наказателнопроцесуално право“ със Заповед № РД 20-245 от 31.01.2018 г. на ректора на Софийския университет, с която за научен ръководител е определен проф. д.ю.н. Георги Митов. След едногодишно прекъсване на докторантурата през периода 01.06.2021 – 01.06.2022 г., със Заповед № РД 20-1098 от 22.06.2023 г. е отчислена като докторант с право на защита, считано от 01.02.2023 г.

От приложените документи се установява *съответствие на дисертанта с минималните национални изисквания* – представен е дисертационен труд и списък с четири публикации по темата на дисертацията, три от които са публикувани в университетски издания (на Великотърновския университет, на Софийския университет и на Бургаския свободен университет) и една в издание на Националния институт на правосъдието.

2. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е в *обем 290 страници и съдържа 427 бележки под линия*. Библиографската справка включва *71 източници, 31 от които на кирилица и 40 на латиница*. Представен е и списък с дигитални източници, от които 5 са на кирилица, 10 на латиница, като в същия списък са включени и ползваните интернет страници (на 7 български и 33 на чужди организации). Отделно е изведена справочната литература, в списъка с която са включени 11 източника (два на английски и 9 на български език). Дисертационният труд съдържа заглавна страница; съдържание; списък на използваните съкращения, увод; четири глави; заключение и библиография. Съдържанието на всяка от главите е структурирано чрез обособяването на раздели и параграфи, включващи точки и подточки.

Приемам, че темата е **актуална и значима** и придобива все по-голямо значение за съдебната практика при задълбочаващото се международно сътрудничество, което е обосновано от дисертанта в автореферата. Тя дава възможност и за задълбочено научно изследване на множество теоретични въпроси, които са свързани с международноправното сътрудничество по наказателни дела.

В **увода** докторантът накратко посочва съдържанието на отделните глави от дисертацията.

Глава първа на дисертационния труд съдържа исторически и сравнителноправен преглед на правната уредба по признаване и изпълнение на съдебни актове за лишаване от свобода. В първия раздел, посветен на историческото развитие на международноправното сътрудничество в наказателното правоприлагане в България в периода след Освобождението до края на 70-те години на XX век, са разгледани уредбата на екстрадицията и договорите за оказване на взаимна правна помощ, сключени след Втората световна война, проследени са научните анализи на международното действие на наказателното решение, както и решенията, приети на Деветия международен конгрес по наказателно право на Международната асоциация по наказателно право. Специално място е отделено на препоръката на ООН за връщане по местоживееене на лицата, които изтърпяват присъди в чужди държави, и съответно на изготвения модел на насоки за трансфер на чуждестранни затворници, като част от инициативите на ООН. Проследена е научната дискусия по въпросите, свързани с конкуренцията между териториалния и личния принципи в случаите, когато едно лице извършва престъпление в чужбина, което го подчинява на две юрисдикции. Разгледани са формите на сътрудничество между държавите-членки на Съвета на Европа и между държави, които са извън тази организация. Подробно са представени правилата на Конвенцията за предаване на лица, осъдени на лишаване от свобода, за изтърпяване на наказанието в държавата, чиито граждани са („Берлинската конвенция“). В отделен параграф на Глава първа е представена правната уредба на правната

помощ за изпълнение на чуждестранни съдебни решения, предвиждащи лишаване от свобода, във Федерална република Германия.

Глава втора е посветена на действията и актовете на Съвета на Европа в областта на трансфера на осъдени лица и изпълнението на чуждестранни присъди, както и на изпълнението на присъда, постановена в държава-членка на Европейския съюз. Подробно са анализирани правилата на Конвенцията за трансфер на осъдени лица, като е акцентирано върху дискуссионните въпроси при прилагането им. Включена е относима практика на Европейския съд по правата на човека. Направено е разграничение между трансфера на осъдени лица и екстрадицията. В детайли е анализирана уредбата на трансфера на осъдени лица в българския Наказателно-процесуален кодекс, като специално място е отделено на решаването на въпросите, свързани с изпълнение на присъда, постановена от съд на друга държава-членка на Европейския съюз. Анализирани са значението на преценката за по-благоприятния закон. Разгледана е относимата съдебна практика.

Съдържанието на **Глава трета** е фокусирано върху уредбата на взаимното признаване на съдебни решения и изпълнението на наказания, свързани с лишаване от свобода в Рамково решение 2008/909/ПВР. Разгледано е развитието на международноправното сътрудничество по наказателни дела между държави членки на Европейския съюз в края на ХХ и началото на ХХІ век. Подробно са анализирани редица основни понятия и правилата на Рамковото решение. Съществена част от анализа е посветена на изискването за двойна наказуемост и на практиката на Съда на Европейския съюз по отправените преюдициални запитвания във връзка с него. Разгледана е процедурата по признаване (съответно отказ от признаване, частично признаване или отлагане) и изпълнение. Разграничена е компетентността на издаващата и на изпълняващата държави, както и съотношението на Рамково решение 2008/909 с други рамкови решения.

Глава четвърта е посветена на правната уредба в Закона за признаване, изпълнение и изпращане на съдебни актове за налагане на наказание лишаване от свобода или на мерки, включващи лишаване от свобода, с които се въвежда в националното ни законодателство Рамково решение 2008/909/ПВР. Представени са основните данни във връзка със закъснялото въвеждане на Рамковото решение в българското законодателство и започнатата от Европейската комисия процедура по нарушение. Разгледани са структурата и основните положения на закона, направените от България нотификации до Генералния секретариат на Съвета на ЕС по Рамковото решение и е анализирано съответствието на българския закон с Рамковото решение. Разгледана е съдебната практика по прилагането на закона и съответно на Рамковото решение.

В **заключението** са обобщени основните изводи на дисертанта, направени в резултат на извършеното изследване, изведени са установените от дисертанта проблемни въпроси, както и направените предложения *de lege ferenda*.

3. Оценка на научните и научно-приложните приноси

Могат да бъдат посочени следните положителни моменти в дисертационното изследване: проследено е историческото развитие на международноправното сътрудничество по наказателни дела в България, направен е анализ на приложимите международни актове и актове на Европейския съюз и на българската правна уредба по въпросите, свързани с темата на дисертационния труд, анализирани са относими съдебни решения на Европейския съд по правата на човека, на Съда на Европейския съюз и на български съдилища, проследени са научната дискусия и противоречивата съдебна практика по редица въпроси, които са от съществено значение за правилното прилагане на закона. От значение за подобряване на законодателството са направените предложения *de lege ferenda*, които са добре аргументирани и доколкото са представени в по-общ вид – като идеи, а не с конкретни текстове, могат да бъдат споделени, като разбира се от съществено значение е и прецизното им формулиране от законодателя.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантът има четири публикации по темата на дисертацията (три публикувани и една под печат), чрез които е осигурена възможност за запознаване на научната общност в България с основни тези от дисертационното изследване и за апробиране на резултатите от него: (1) „Нови инструменти за международно правно сътрудничество по наказателни дела от 70-те години на ХХ век. Конвенция за предаване на лица, осъдени на лишаване от свобода, за изтърпяване на наказанието в държавата, чиито граждани са – исторически и правни аспекти“ – *DE JURE*, 2022, № 2; (2) „Преглед на съдебна практика на българските съдилища по изпълнение на съдебни решения от държави-членки на Европейския съюз, с които е наложено наказание доживотен затвор“ – *Юридически сборник, БСУ*, 2022, том ХХІХ; (3) „Приложимо право към изпълнение на наказания „лишаване от свобода“ или мерки, включващи лишаване от свобода, при взаимното признаване на съдебни решения по наказателни дела на основание Рамково решение 2008/909/ПВР – дело С-554/14 *Огнянов*“ – В: Захарова, Г., Тонева-Дачева, Г., Панева, М., Хинов, И., Вичева, Е. *Упражняване на правомощието на българските съдилища да отправят преюдициални запитвания до Съда на ЕС по наказателноправни въпроси. Анализ.* С.: НИП, 2023, и (4) „Взаимното признаване на съдебни решения за наказания лишаване от свобода в Европейския съюз – национални разпоредби на Федерална република Германия за прилагане на Рамково решение 2008/909/ПВР“ (под печат – В: *Сборник доклади от Национална научна конференция по повод 110 години от рождението на проф. д-р Иван Ненов и 90 години от рождението на проф. д-р Цеко Цеков, проведена на 13.10.2022 г.* С.: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“).

5. Оценка на автореферата

Изготвеният автореферат в структурно отношение съдържа пет части: (1) Обем и структура на дисертационния труд; (2) Обща характеристика на дисертационния труд, в която са посочени актуалността, обекта, предмета, целта, и методите на изследването; (3) Съдържание на дисертационния труд (4) Справка

за приносните моменти и (5) Списък на публикациите по темата на дисертационния труд. Авторефератът коректно отразява накратко съдържанието на дисертационния труд.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Тъй като напълно съзнавам трудността да се провежда научно изследване от начинаещ учен в областта на международното сътрудничество по наказателни дела, бих отбелязала само някои по-съществени бележки: намирам подбраната структура като по-характерна за коментар на законодателството и смятам, че при различна структура биха могли по-ясно да се открият и съответно по-цялостно да се изследват теоретичните въпроси, които са в основата и на констатираните от дисертанта практически проблеми – както при формулирането на правните разпоредби, така и при тяхното прилагане в практиката. Така би се отстранила и необходимостта анализът да се извежда като структурно обособена част на редица места, тъй като дисертационният труд предполага всяка негова част да бъде аналитична. Могат да бъдат посочени и някои конкретни бележки, например силната фрагментираност в някои структурни части, която действително улеснява читателя, но може би пречи на формулирането на по-абстрактни изводи; необходимостта в глава първа, доколкото в заглавието ѝ е включен сравнителноправен преглед, да се представи уредбата и в други държави, освен в Германия, или да се мотивира изборът именно само на нейната уредба и др., които не се отразяват на общото положително впечатление от представените резултати от изследването и на извода, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по специалността „Наказателен процес” и способности за самостоятелно научно мислене и творчески подход към изследваните теми. Направените бележки целят да подпомогнат дисертанта при по-нататъшната изследователска дейност.

7. Заключение

В заключение, представеният за защита дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България. Поради това изразявам своето положително становище и предлагам на членовете на научното жури да гласуват положително за придобиване на образователната и научна степен „доктор” от Елена Василева Вичева в професионално направление 3.6. Право, докторска програма „Наказателнопроцесуално право“.

Член на научното жури:

доц. д-р Екатерина Салкова